

Kreativno besedno ustvarjanje: Zastrta poezija

mag. Urša Bajda, šolska knjižničarka/magistrica bibliotekarstva
in informacijske znanosti, OŠ Tončke Čec

Se trudite najti prave besede? Zakaj ne bi začeli z besedami nekoga drugega? Takšna je filozofija zastrte poezije, nedavnega umetniškega in literarnega fenomena, ki je doživel razcvet v zadnjem desetletju.

Bolj v tujini kot pri nas znano tehniko »iskanja« po-etike med naključnimi besedami so poimenovali *Blackout poetry*. Za slovenski prostor bi dobese-den prevod *zatemnjena poezija* morda deloval preveč mračno, zato sem se odločila, da koncept poimenujem **zastrta poezija**.

Verjetno ste že kdaj videli zastrto poezijo »v akciji«. Morda se vam je v obliki zanimive fotografije prika-zala na vaši časovni premici na družabnih medijih ali pa ste prebrali serijo Iskanje poezije, ki je izhaja-la v časopisu *The New York Times*. Zastrte pesniške strani ni tako težko ustvariti, deliti in proslaviti, zato ni čudno, da so njihova prepoznavnost in izpeljan-ke v zadnjem desetletju sovpadale z vzponom družbenih medijev.

Če boste pobrskali po svetovnem spletu, boste na-šli veliko primerov zastrte poezije. Ko sem naletela na ta fenomen, sem se odločila, da bom malce raz-iskala to umetniško in inventivno pesniško obliko. S tem didaktičnim pristopom je mogoče ustvar-jalno popestriti pouk, učencem približati lepoto in moč besed ter pesnjenje.

Tako kot večina stvari v literaturi ima zastrta poe-zija (poimenovana tudi *poezija za brisanje*, *redigi-rana poezija* in *oblika najdene poezije*) zapleteno zgodovino.

Na spletni strani Writers.com sem prebrala članek »What is Blackout Poetry? Examples and Inspi-ration«, v katerem Sean Glatch trdi, da prvi znani primeri zastrte poezije izvirajo iz časov Benjamina Franklina (18. stoletje). Menda je Franklinov sosed, Caleb Whiteford, objavil redigirane različice časo-pisa, pri čemer je uporabil besedne igre in na ta način na časopisnih straneh ustvaril nove pomene.

Whiteford je bil mnogo pred svojim časom. Ta ustvarjalna igra z natisnjenim besedilom se je zno-va pojavila šele mnogo kasneje – v obdobju da-daizma (1915–1925), za katerega je značilno, da so umetniki izražali nadrealistične, absurdne in eks-

stencialne misli z medsebojnim vplivanjem besed in podob (razporeditvijo besed). Ta preplet, splošno znan kot kolažiranje, je znova vzbudil ljubezen do fizične igre z jezikom in spodbudil pesnike k hkratnemu eksperimentiranju tako z obliko kot z jezikom.

Leta 2005 je Austin Kleon začel z ustvarjanjem za-strte poezije v vsakodnevem časopisu. Svoje »naj-dene« pesmi je objavil na spletu in požel številne pozitivne odzive.

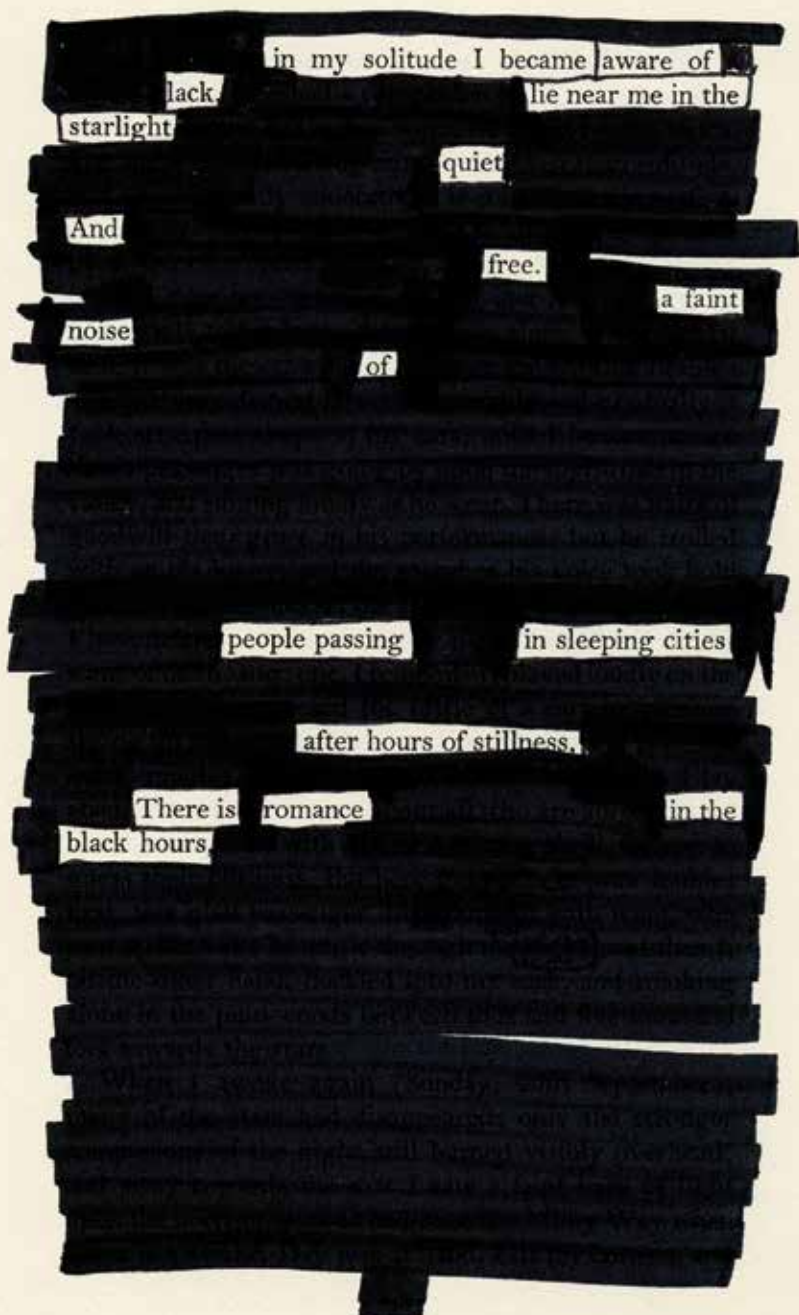

Austin Kleon (grafični oblikovalec)

Austin Kleon je ameriški grafični oblikovalec, kreativec in profesionalni pisec, ki samega sebe označuje kot pisatelja, ki riše. Je avtor dveh ne-navadnih knjižnih uspešnic *Kradi kot umetnik* in *Pokaži svoje delo*. Pri nas sta izšli pri založbi Mo-drijan. Kleon razmišlja o tem, kako biti ustvarjal-ni v času, v katerem se nam zdi, da je bilo vse 'že ustvarjeno'.

Zastrta poezija je tako lahko primer poustvar-janja, hkrati pa povsem legitimno individualno ustvarjanje.

Kako deluje, si oglejmo na primeru zastrte poezije Tylerja Knotta Gregsona. Izvorno besedilo te predelave (zastiranja besedila) je bilo *Potovanja z oslom v Cevénu* (10. poglavje), v katerem avtor Robert Louis Stevenson pripoveduje o spominih na potovanje po divjini, ko se je oddaljil od nedavne ljubezenske zveze.

"In my solitude
I became aware of
lack.
Lie near me
in the starlight, quiet
and free.
A faint noise
of people passing in
sleeping cities
after hours of stillness.
There is romance
in the black
hours."

"V svoji samoti
sem se zavedal
pomanjkanja.
Lezi poleg mene
v soju zvezd, tiho
in svobodno.
Rahel šepet
ljudi, ki zapuščajo
speča mesta
po urah mirovanja.
Obstaja romantika
v temnih
časih."

Zastrta pesem Tylerja Knotta Gregsona

Vir: <https://tylerknott.tumblr.com/post/172540715407/in-my-solitude-i-became-aware-of-lack-lie-near-me>

Kratka analiza:

Temačna pesem nas nagovori s čudovito preprostostjo. Osrednje podobe so svetloba zvezd, speča mesta in noč. Podobe druga za drugo gradijo romantično predstavo o tišini temne noči in spodbujajo splošno predstavo o romantiki kot svetli in energični.

Ta zastrta pesem pomaga posodobiti tematiko originalnega besedila Stevensonovih spominov, hkrati pa figurativno (s temnimi podobami) opozarja na minljivost ljubezni. Obe besedili čudovito delujeta kot ločeni entiteti, hkrati pa tudi kot medbesedilni dialog.

Najboljša zastrta poezija pogosto vzpostavi dialog s svojim virom. Kot ugotavlja avtorica Annie Dillard, pomen besedila tako »niha med dvema poloma« in ustvarja nekakšno vizualno dialektiko. Niso pa vse zastrte pesmi nujno povezane z izvirnim besedilom, sploh za začetnike to ni preprosto.

Zastrta poezija v učilnici, šolski knjižnici ... z učenci

Osnova za iskanje ali sestavljanje pesmi je lahko katerikoli natisnjen vir: časopis, list iz uničene knjige, lahko zatemnite recepte, priročnike za vožnjo, sezname sestavin na kosmičih, navodila za opekač kruha, strani iz leksikonov ... tiskovine, ki bi jih sicer odvrgli za star papir oz. reciklažo.

Lahko pa se tudi odločimo, da preslikamo posamezne natisnjene strani povsem uporabne knjige, jih natisnemo in uporabimo za kreativno besedno

ustvarjanje. Dovolj je ena natisnjena stran, v kateri potem med vrsticami poiščemo in označimo besede ali besedne zveze, ki tvorijo poetiko in dodajo tej strani novo dimenzijo, nov pomen v smislu kreativnega izdelka – pesmi, ki »skoči« iz besedila. Preostalo besedilo zastremo na način, da ga pobarvamo, počrnimo ali kako drugače likovno poustvarimo.

Učenci so pri iskanju »pravih« besed in besednih zvez pozorni na jezik, izbiro besed, podobe, razpoloženje in temo, ki zaokroža smiselni pomen celotne pesmi.

V tem »prikitem«, hkrati pa ustvarjalnem in zabavnem načinu poučevanja so učenci usmerjeni v uporabo in sintetiziranje z:

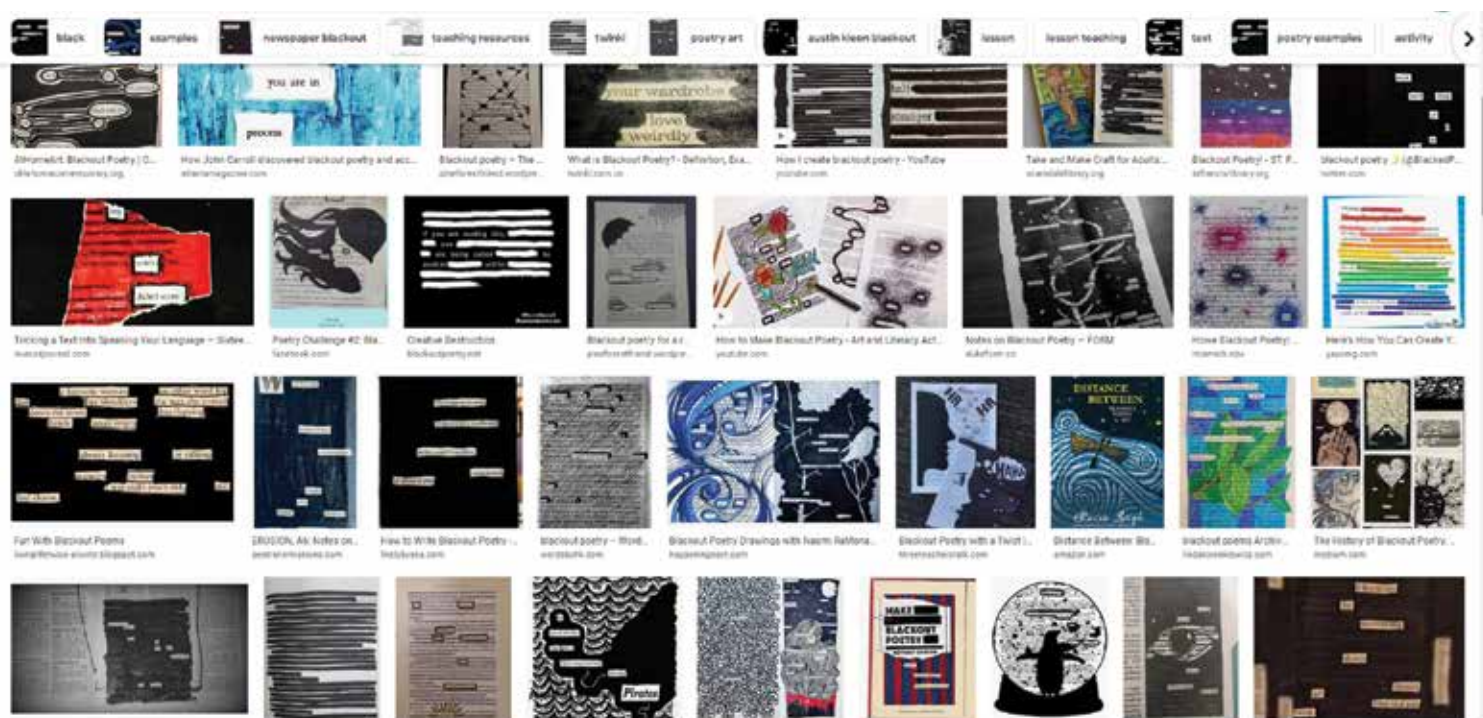
- izborom besed;
- tematiko;
- tonom;
- dikcijo;
- razpoloženjem.

Čeprav je videti kot zabava, celo igra, morajo učenci določiti temo tako, da skrbno izbirajo besede – ne le naključnega seznama besed.

10 KORAKOV, POMEMBNIH ZA ZASTRTO POEZIJO

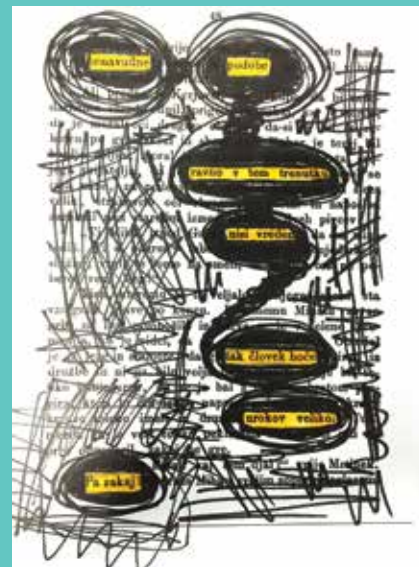
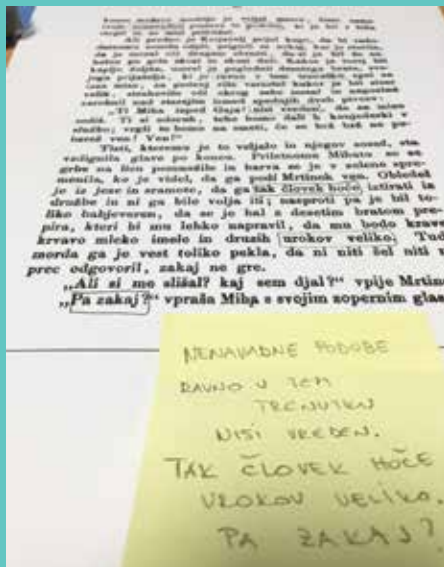
1 PREDSTAVITEV PRIMEROV

Najprej učencem prikažemo primere različnih načinov, kako lahko ustvarijo zastrte pesmi, ki so jim tako vsebinsko kot likovno privlačne.

Številni primeri so dostopni na svetovnem spletu

Primer postopka oblikovanja zastrte pesmi

1.

2.

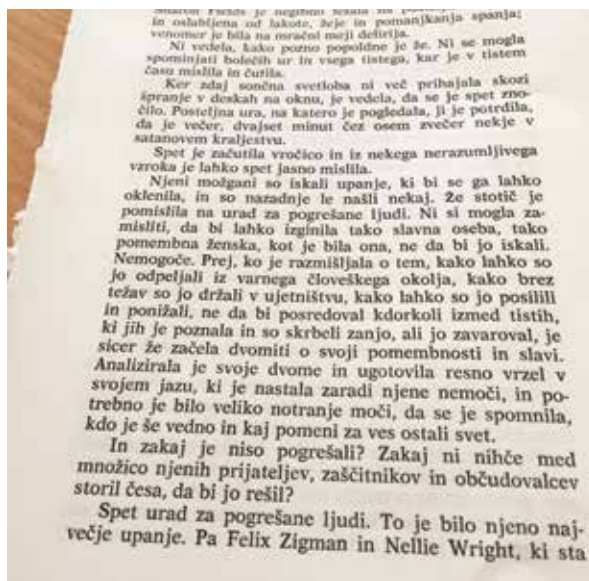
3.

1. Izvorno besedilo je ena stran romana *Deseti brat* (Josipa Jurčiča) iz leta 1866. Natisnjena je stran 48.
2. V besedilu so, z mislijo na vsebino romana, označene posamezne besede in besedne zveze. Besede, ki tvorijo kar pomenljivo besedilo, prav o desetem bratu, so izpisane na mali list.
3. Končni izdelek

2 IZBIRA STRANI Z BESEDILOM

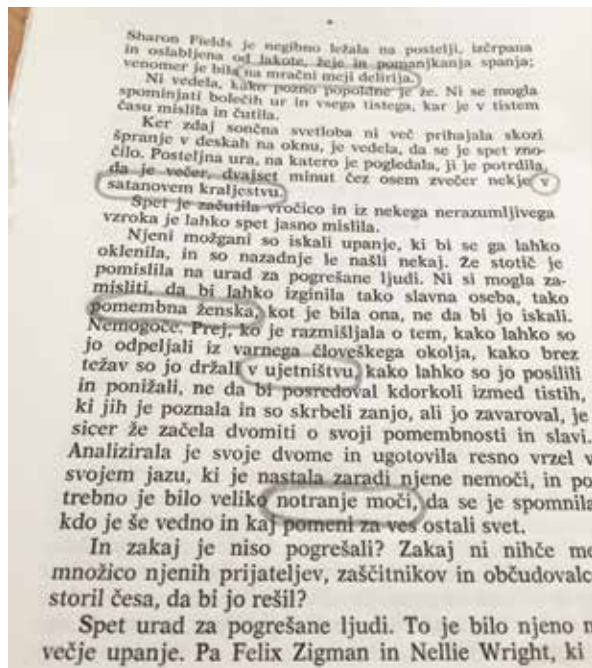
Učenci lahko uporabijo stran iz časopisa, kopirano zgodbo, kakšno informativno besedilo ali stran iz knjige, ki je razpadla in je namenjena za star papir in kasneje reciklažo.

Vsak učenec naj ima na voljo vsaj tri različne strani. To bo omogočilo izmenjavo med učenci in na koncu edinstvene pesmi.

3 ISKANJE ZANIMIVIH BESED IN BESEDNIH ZVEZ

Učenci naj pregledajo posamezno stran in iščejo besede in besedne zveze, ki jih »nagovorijo«, jim »skočijo« pred oči, kar pomeni, da se miselno pri njih ustavijo in bi jim želeli pripisati poseben pomen. Te besede naj rahlo obkrožijo s svinčnikom.

Stran iz odpisane knjige

Iskanje in označevanje besed, ki tvorijo nov pomen

4 ODLOČITEV O TEM, KATERE BESEDE OSTANEJO

Učenci lahko preberejo seznam besed, ki so jih obkrožili, in s tem ponotranjajo ustvarjeno pesem. Spomnite jih, da beremo od zgoraj navzdol in od leve proti desni, zato morajo biti besede v tem vrstnem redu, da bo bralec pesem razumel tako, kot si to želi pesnik. Morda bodo našli besede, ki jih želijo odstraniti iz svoje pesmi, ali pa se jim bo zdelo, da potrebujejo več. Zato je uporaba svinčnika na tej stopnji v veliko pomoč, saj lahko še vedno izbriseže odvečne ali dodajo manjkajoče besede.

5 IZBOLJŠANJE IZBIRE BESED

Učenci naj na glas preberejo svoje pesmi, da se prepričajo, ali imajo smisel. Lahko jih tudi izpišejo.

Na tej stopnji naj se vprašajo, katero tematiko poskušajo predstaviti. Kaj želijo, da bralec razume ali čuti, ko bo prebral njihovo pesem?

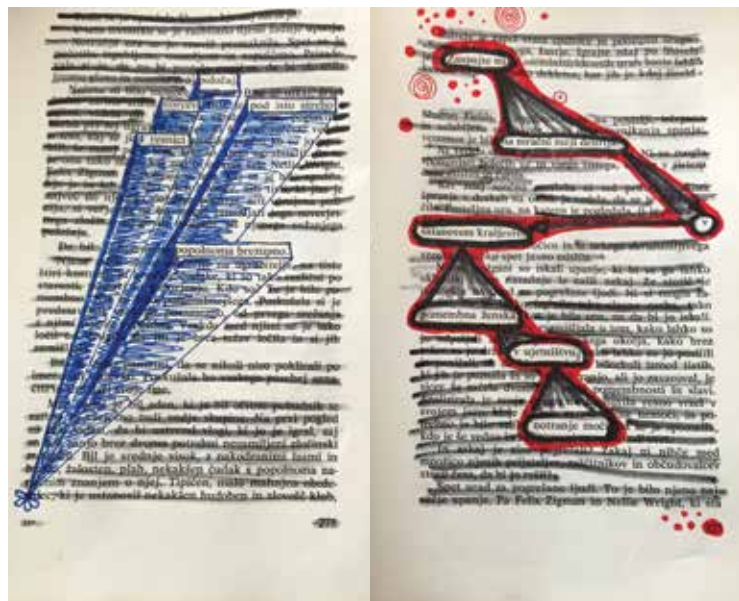
6 POSTOPEK ZASTRJEVANJA

Ko so učenci zadovoljni s svojo pesmijo, lahko začnejo temniti preostalo besedilo okrog besed, ki sestavljajo pesem.

Učenci lahko besede preprosto počrtnijo z markerjem ali pa jih pobarvajo. Lahko likovno ponazorijo celotno stran – uporabijo kolaž tehniko. Pri tem jih res ni potrebno omejevati.

7 USTVARJANJE PODOBE

Ko učenec obkroži besede, lahko skicira obliko, ki ustreza temi ali podobam pesmi.

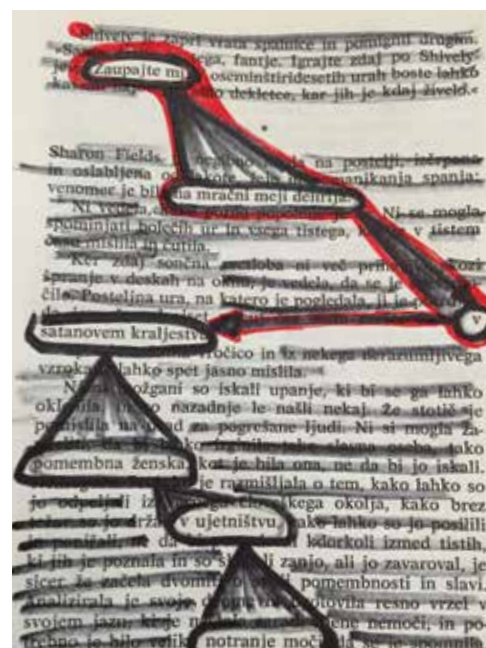
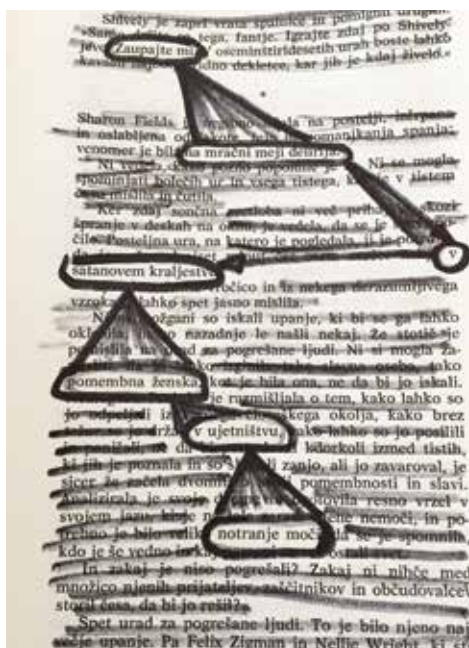
Dve zaključeni zastrti pesmi

8 DODAJANJE BARV

Z dodajanjem barv bo učencem končni izdelek skoraj zagotovo še bolj všeč.

9 NE POZABITE NA NASLOV

Ko preberete pesem, se prepričajte, da so ji učenci določili izvirni naslov. To bo pomagalo utrditi temo pesmi.

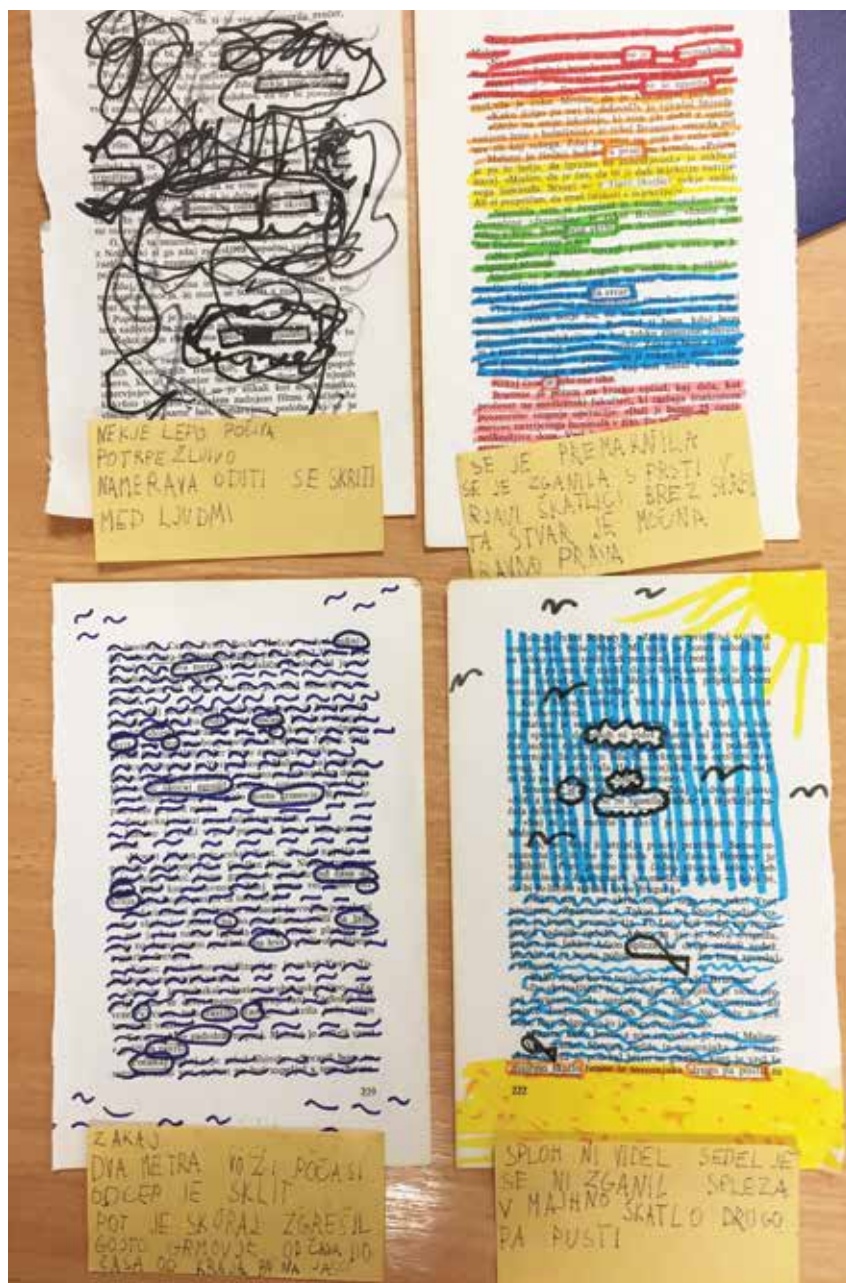

10 OBJAVA – DELJENJE Z DRUGIMI

Oblikujte razstavo zastrte poezije učencev v razredu, v šolski knjižnici ali na šolskih hodnikih. Pesmi lahko tudi fotografirate, jih oblikujete v digitalni galeriji in objavite prispevke na šolskih spletnih straneh. Učence lahko posnamete med branjem pesmi in oblikujete video.

Ob zaključku pedagoškega procesa si vzemite čas, da učenci razmislijo o svojih pesmih – kaj so želeli s pesmijo izraziti, kako so izbrali besede, poudarili razpoloženje, vplivali na ton in dikcijo svoje pesmi.

Da je mogoče, pričajo primeri pesmi, ki jih je zastrla »našla« in oblikovala) šestošolka.

Zastrta poezija šestošolke OŠ Tončke Čeč

Viri in literatura:

- Dillard, A. (1996): *Mornings Like This: Found Poems*. New York : Harper Perennial.
- Glatch, S. (2021): *What is Blackout Poetry? Examples and Inspiration*. Dostopno na <https://writers.com/what-is-blackout-poetry-examples-and-inspiration>, 13. 10. 2021.
- Kleon, A. (2018): *Kadar mi zmanjka idej, likam*. Dostopno na <https://govorise.metropolitan.si/zanimivosti/austin-kleon-graficni-oblikovalec-kadar-mi-zmanjka-idej-likam/>, 13. 10. 2021.
- Kleon, A. (2010). *Newspaper Blackout. A bestselling book of poetry made by redacting newspaper articles with a permanent marker*. New York : Harper Perennial.
- Knott Gregson, T. (2021): *Blackout poetry of Tyler Knott Gregson*. Dostopno na <https://tylerknott.tumblr.com/post/172540715407/in-my-solitude-i-became-aware-of-lack-lie-near-me>, 13. 10. 2021.